

براهوئی ادب، ادبی ادارہ اونوشتوک آ تا کرد

نیلو فر عثمان

ایم فل اسکالر، براہوئی شیخ، جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

ڈاکٹر لیاقت سنی

ایسوسی ایٹ پروفیسر، براہوئی شیخ، جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

محمد یوسف رودینی

اسسٹنٹ پروفیسر، شعبہ پاکستان اسٹڈیز جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

Abstract

This research article describes the role of Brahui literary circles, which have played a vital role for the preservation and promotion of Brahui Language, Literature and build a literary tendency. This paper also shows how the internal disagreement between learned established new literary circles. Few prominent personalities like Noor Muhammad Parwana, Nawab Ghaus Bakhsh Raisani, Babo Abudl Rehman Kurd, Abdul Rehman Brahui, Syed Kamal al-Qadri and others have initiated this work in Brahui literary history. Now more the two dozen registered and non-registered Brahui literary originations working for betterment of Brahui literature. Every origination has set their separate Moto and vision, few of them promote Brahui Modern poetry few have introduced new literary tendencies, few have urged that criticism is better for new thoughts and new trend in Brahui literature. This research paper helps to understand the different periods in Brahui literature in context of Brahui originations. A descriptive research method will have been adopted to conclude this paper.

Key words: Brahui Literary Origination, Language, Literature, Academy'

براہوئی جدید ادب تینا تائے پائے ءمومن مستی برجاً تخسا 1950ء نادہائی ٹی سرمریک، پاکستان نا جوڑ منگ آن براہوئی جدید ادب ناسفر 1950ء غان ماہنامہ ”معلم“ سریاب آن مرسا نوائے وطن کوئٹہ، بلوچی کراچی آن کیک۔ اندار سالہ غاتے ٹی باقاعدہ وڑاٹ افسانہ، ڈرامہ و جدید سرحال آتا مضمون آک شینک مرسا کریر، اندانوشٹوک آتے براہوئی زبان نا اولیکو افسانہ ”مسافر“ نا نوشٹوک ہیبت خان، مہیم خان، پنی مزاجتی شاعر نادرقمبرانی و بابوعبدالرحمن کرد، اوکھی تاپنک اورا،

60 آن براہوئی ادب ناردم

1960ء ٹی ایلیم مستونگ شینک منگ آن خاص وڑاٹ براہوئی شاعری نا پڑ آچندی شاعر آک ودی مرسا براہوئی شاعری نا پڑ آتینا لانگی تے درشان کریر، ولے ہر اتم ریڈیو پاکستان کوئٹہ نابندا و تخنگ اک تو اوٹی براہوئی پروگرام آتا شیخ اٹ خاص وڑاٹ براہوئی محفل مشاعرہ، ادبی گپ و تران، آن بیدس دینی، اخلاقی راجی سرحال آتیا پروگرام آتا شینک نابنا مریک، محکمہ اطلاعات و نشریات نا کنڈ آن اولس بلوچی ناشینک منگ آن براہوئی زبان اٹ ادیب و شاعر آتا سہ بھاز بھلو گل اس تیار مریک، ہرا فک تخلیقی ادب یعنی شاعری، افسانہ نویسی نگاری، تنقیدی آ مضمون تے تون اورا اور پٹ پولی مضمون، خلقی ادب نا جاج آتیا براہوئی ادبی مڈی ءاسہ پوسکنو کسر اسے شاغنگ آن براہوئی ادب اسہ پوسکنو وڑاٹول اسے تون و احب مس، دادورٹی براہوئی ادب وخت ناخواست آتے مون تخسا باقاعدہ وڑاٹ ادبی تنظیم آتا بندا وئے تہا، دا تنظیم آتے ٹی براہوئی ادبی بورڈ، براہوئی اکیڈمی کوئٹہ پاکستان، براہوئی پبلیشر فرید آباد، براہوئی ادبی دنیا شیخ واصل، بزم مولائی شیدائی جیکب آباد، براہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ، براہوئی ارٹس اکیڈمی کوئٹہ، کونگا تنظیم آک براہوئی تخلیقی ادب ءاسہ پوسکنو عزم و ہمت اسے اٹ شوندری نا کنڈ آرادہ کنگ ناشعوری وڑاٹ بنائے کریر، اندا تنظیم آتا پڑ آن پٹ پول نا پڑ ءسم کنگ تون اورا براہوئی اسٹیج ڈرامہ و خاکہ تا اڈمنگ، تنقیدی نشٹ آتا بندو بست، ادبی سرحال آتیا تولنگ و ہیبت کنگ آن براہوئی ادبی مڈی ٹی پوسکنا خیال فکر آک تینا ہندے

جوڑکنگ ناسب مُسر، دا تنظیم و ادارہ غاک نہ بیرہ پوسکنوسوچ و نظریہ اسے نایمہ غاکم گچی سفرء
برجاتخار بلکہ براہوئی ادب ٹی پوسکنا نوشتوک آتے درستی راستی کرفسا و فٹالائی تے ہم درشان کرفیر،
ہراسہ نوشتہ کار جدید ادب نا خواست آتے شعوری وراث درک ۽ تخسا بھاز جم جوش اٹ تینا
تینا افسانہ، ڈرامہ و ایلو جدید سرحال تے آ مضمونک اخبار و رسالہ غاتے ٹی شینک کرفنگ نا اسہ
چرجوئی اس برجاتخار، داہیت حقیقت ۽ کہ او دور ٹی نوشتوک آ تا کچ بچی کم اس، ہراوخت آ تا ریڈیو
پاکستان کوئٹہ ٹی براہوئی پروگرام آ تا بنائی دور ٹی شاعر آ تا کچ ہم نٹ ٹی بے نا کچ اس، براہوئی
زبان نابزرگ غزل گوشاعر خواجہ محمد رحیم ناز نا پانگ نارداٹ کہ اووخت آ شاعر آ تا کچ انداخہ کم اسہ کہ
پروڈیوسر ۽ مشاعرہ کنگ کن ہمو کچ اٹ شاعر ہم دوہتو کہ تو غیر شاعر بندغ آک ہم قافیہ پیبائی کرسا
پروگرام آتے ٹی ساڑی مسورہ۔

اگہ نن دادور نا خوڑتی اٹ جاچ ۽ ہلین تو دادور جدید براہوئی ادب نا شوندری کن اسہ نرسری اسے نا
حیثیت اس ۽ تخاکہ، انتے دادور ٹی ہر نوشتہ کارانت اس کہ افسانہ، ڈرامہ یا مضمون اس مختلف اخبار و
رسالہ غاتے ٹی نوشتہ کریرا و نوشت آ تا کچ داخہ درزیات الو کہ او فٹے ہمو وخت آکس اس کتاب اسے نا
دروشم اٹ براہوئی ادبی پڑ آ شینک کرو سس۔ دادور ٹی بیرہ شاعری نا اسہ ارا کتاب آن بیدس پین
صنف آ تیان بچو کتاب اس شینکاری نا عمل آن گدرینگ تو۔

”20 میکو صدی نا ارمیکو بئخ ٹی جدید برائی ادب نا دور ۽ دادور ٹی براہوئی قلم کار آ تا اسہ گچ اس کہ او فک
مدرسہ و دینی تعلیم تون اوار اوار دنیاوی تعلیم یعنی اسکول، کالج آ تیان پیشن مسرورنا ۽ کہ ہرا فک
براہوئی ادب زبان ۽ وادب ۽ تینا دامون ایمون نا تناظر ٹی ہرتوس بلکہ دانادامن ۽ پین فراخ
کرسا او ٹی ہمو فکر و خیالاتے درستی راستی کرفیر کہ دا کان مست نا براہوئی ادب ٹی ہلوس، ہرا فٹے ٹی
وطن دوستی، ترقی پسندی، جدید او پوسکنا اصناف آ تا درستی راستی کرفنگ اوار اوار دادور نا سرخیل آتے
ٹی ہرا پنک کہ نمایاں نظر بریرہ او فٹینی بابوعبدالرحمن کرد، براہوئی نور محمد پروانہ، ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی،

گل بنگلہ، غلام نبی راہی، امیر الملک مینگل، تراب لاڑکانوی، موسیٰ طور، پیرل زبیرانی، اشیر عبدالقادر شاہوانی، پیر محمد نیرغی، خلیفہ گل محمد، غلام حیدر حسرت، ظفر مرزا، اسحاق سوز ناپنک اور او۔ (صابر، 2003ء، 12)

دادورٹی اسے کنڈ آبراہوئی ادب ردوم وشونداری ناکنڈ آگام گنج کنگ نا باقاعدہ وٹاٹ بنائے کرے، ولے اولو کنڈ آہمودورنا معروضی حالات آتیاں لس براہوئی ادیب وشاعر تینے بے خبر تھاسس، نہ ہمودورٹی ساڑی آبراہوئی ادبی تنظیم ”براہوئی اکیڈمی“ ادبی پڑا آلس شاعر وادیب اٹ داشعور و دی کنگ نا کوشش و کرے، کہ او فک ہمودورنا معروضی حالات و براہوئی ادبی تاریخ نا شیخ جوڑ کیر۔ بلکہ اودورٹی براہوئی اکیڈمی تین تین پہ تین ناچک تاٹاٹ انداخہ دراختہ اسکہ اودے دا وارہم بتو کہ اواسہ قومی اودب اسے ناردم کن شعور پڑا انقلابی اوگام گنج کے۔ ادب مدام سیاست تون نہ بیرہ ہم گام مسونے بلکہ ادب مدام سیاست آن اراگام مونی ہم مسونے، سوچ داودی مریک کہ براہوئی اکیڈمی نا شعوری کوشش آتا نہ مننگ نا اسہ سبب اس داہم مننگ کیک کہ اونا کالخواہک غیر سیاسی دماغ غاتا خواجہ اُسریا ”ادب برائے زندگی“ نا فلسفہ غانا واجب ”ادب برائے ادب یا ادب برائے“ ساعت تیری و ادب نا مسخت سر پند مسرہ۔؟

۔ 1960 و 1937ء نا نیا میکودورٹی بلوچ مخلوق نا بغاوت نا سبب آن بلوچستان نا سرزمین اسے سیاسی اوچک و تاٹاٹ سے تون اور اسہ مزاحمتی اودور اسے آن ہم تدینگ، دادورٹی بلوچ راج نازی آ فوجی جھو واپریشن مس، سیاسی راہشون آک جیل وزندان نا گواچی مسر، کہی بلوچ فرزند آتا پائو نا تختہ آ سرمنگ آن ہرا پڑا شوب آحالیٹ آک و دی مسورا و حالیت آتے ادب نا شیخ جوڑ کنگ اٹ ہمودورنا لس شاعر وادیب براہوئی ادب و تینا قوم و راج نا آدینک جوان وٹاٹ جوڑ کنگ کتو، دادورٹی بیرہ ہمو صنف آتا کاریم نا بنامس ہرا کہ داکان مہالوشعوری وٹاٹ مننگ کتویسر، ولے فکری حوالہ اٹ او صنف آتے ٹی راج نا ساڑی دروشم، علاقائی و بین القوامی صورت حال ہمو وٹاٹ درشان متو

ہر اکہ ہمودورنا ساڑی حالیت آک اُس۔ تئخین اٹ اسہ بھاز بھلوڈ کھوگرٹی اسے ناشاہدی ۽ ایتک۔
 اگہ ہمودورنا حالیت آتے ادب ناسر حال جوڑکننگا کہ تو براہوئی ادب ترقی پسند ادب تون اسہ جہہ
 جدید براہوئی ادب ناخواست آتے ہم بھلوسیو اس دوسکے، واہم دا پُر آشوب آدورنا ودی مروک
 آک حالیت آتے بنائی ترقی پسند وجد ادب نائشخ جوڑکننگ اٹ ہموشاعر وادیب آک کرڈخواجہ مسور
 ہراک ادبی لائچی تون اور اور سیاسی اوسوچ و فکر اسے تون ہم ہمگر نچ اُس، ہرا فتنے ٹی بیرہ پروفیسر
 نادر قمبرانی، بابو عبدالرحمن کرد، میر گل خان نصیر، امیر الملک و آستاپنک و اوفقا کارکڑد براہوئی جدید
 ادب ناپنہ غاتا نظر بریرہ۔

نادر قمبرانی

براہوئی جدید ادب ناسرخیل سیاسی وادیب گشادنا خواجہ ہرا کہ براہوئی ادبی تاریخ ناپنہ غاتا
 نادر قمبرانی ناپن اٹ درست راستی ۽ ہرانا اصل پن عبدالغفور باوہ بزرگوار ناپن صاحب دادر قمبرانی،
 کوئٹہ نا خلق خلق قمبرانی ٹی ودی مس، نادر قمبرانی ناشاعری ناہمودور ۽ کہ ہرا وخت بلوچستان ٹی ایوبی
 آمریت بلوچستان نا خلق خلق اٹ خاخر دیسکے، اوفق ایوبی آمریت نا خلاف نہ بیرہ سیاسی پڑ آ
 بغاوت ناپیرک ۽ چست کریر، بلکہ ادب نامیدان ٹی ہم تینا مزاجمتی نوشت آتا چر جوئی ۽ بھلوسگھ و
 جیرت اسے ٹی برجانتھا۔ اونا اند انقلابی آجہد اودے جیل وزندان آتا ہم مہمان کرے ولے دامر مجاہد
 ناسوچ و فکر ٹی جاگہ اس ہم شیف بڑی بتو، بلکہ او آخردم اسکان صدارتی ایوارڈ ۽ ہم لغت خلک
 پارے کہ سرکارنا تادیک کناراج نازی آتہی زیات او اگہ ای سرکارنا تروک آ ایوارڈ ۽ ڈوئی کیوتو تاریخ
 ناپنہ خاک کنے بلوچ راج نامون شرمندہ کیرہ، کنا گل آن بھلا ایوارڈ کنا مخلوق نامہرو میریت ۽۔
 اوتینا اندا گچین آ فکر و نظریہ تون ہمگر نچ مر ساتاریخ ٹی اسے زنداوپن اسے ناخواجہ مس۔
 نادر قمبرانی ناشعری مجموعہ ”شترہ گروک“، ناتیوی شاعری ناسر حال قوم دوستی، وطن دوستی زوراک قوت

آتا خلاف، انسان دوستی نارنگ آتیاں شپ اس اونا شاعری نامطالعہ خاک دا حقیقت پاش مریک کہ اونہ بیرہ اسہ قوم پرست اوشاعر اوا دیب اس کس بلکہ سیاسی پڑ آسوشلسٹ شخصیت نامہم خواجہ اس۔

بزغر و پوریا گراک
 بے وس و بے آسراک
 بارتہ و لاغر آک
 شیر و نر و بہادر اک
 بش تہ مبو سنگت آک
 مچ مبو بے سیوت آک
 دڑد کنین اتنے نن
 خید خلین اتنے نن
 ظلم سہن اتنے نن
 مفت کہن اتنے نن
 بش تہ مبو سنگت آک

مچ مبو بے سیوت آک (قمبرانی، 1992ء، 168)

”پروفیسر نادر قمبرانی ہمیش زور آور آ ڈکٹیٹر آتا خلاف جہد کوشش کرے، ہرانا سبب آ اول جلا وطن مس او 1961ء آن الیس 1972ء اسکان تینا لمبی آڈ غار ڈیہہ وطن ء الیسہ افغانستان ٹی جلا وطنی نازندہ گدر بیفینگ آ مجبور مس، اسہ دانشور رہنما سے ناحیثیت اٹ تینا قلم نازور ء نشان تس تینا شاعری وتوار نازریعہ اٹ ریڈیو کابل آن چندی پروگرام پیش کرے، او پروگرام آتے ٹی غریب بیوس بزگر و پوریا گر آتا توار اوار اس، او مظلوم آ قوم ناحق کن جہد کوشش کرے، ریڈیو کابل آن اردو، بلوچی پروگرام آتے ٹی براہوئی زبان ء ہم زندہ تہا“ (بیدار، 2006ء، 49-48)

نادر قمبرانی نہ بیرہ تینا مرجمتی رنگ ء براہوئی ادب ٹی تالان کرے، بلکہ اوتینا رنگ تون اوارجدید نظم
ء ہم سرسوب درو شتم اسے اٹ درستی راستی کرنے اوتینا نظم ٹی امیدنا کلہو ترسا پانک۔

دا تہار آ نن ہم تدو
دا جور تا زو تہو سلو
گر بام نا استار پاش کرو
پگہ پدا دے ٹک ترو
دا تارمہ ء ہرفو درو
اے روشن آ دے کہ برو
اے دے گڑا دے اس مرو
دا تہارمہ غا نن ہم تدو دے ٹک“

(مراد، 2006ء، 48)

نادر قمبرانی اسے قوم پرست او شاعر یا ادیب اسے آن بیدس او اسے سوشلٹ اور ہناس نس، اونا جدید نظم
ٹی تیوی انسانیت نادر دہم پاش خننگ اک
بابو عبدالرحمن کرد

قومی یا عوامی شاعر نا کل آن بھلا گشاد اولانگی دامریک کہ اونا نوشت اٹ ہمودور نا حالیت
آک بسٹ صاف ظاہر نظر بریر، اگہ شاعر و ادیب تینا دور نا حالیت آتینا خن تے تر کرے یا تینے
بے چکار کنگ نا کوشش ء کرے تو ہمو شاعر و ادیب قومی یا عوامی اس شاعر او ادیب اس بچو وخت
اس پانگلرو، ہرا شاعر و ادیب آک حق آن تینا خن تے تر کر سا حالیت آتان چپ نوشت کریو اینواو
شاعر و ادیب تارتخ ناپنہ غاتے ٹی گم گار یا اسے قومی او مجرم اسے نا حیثیت اٹ یات کننگانو، ولے بابو
عبدالرحمن کرد ہرا کہ جدید شاعری نامہاڑو تے ٹی حساب مریک اگہ اونا شاعری نا چاچ ء بلین تو اونا

شاعری پورووڑاٹ تینا دور نا آدینک ۽، اونا شاعری نازمانہ ہوموزمانہ ۽ کہ ایوبی دور آمریت نازور
غنڈی برجہ۔

بابوعبدالرحمن کرد ترقی پسند، قوم دوست اداویب شاعر و صحافی اسے آن بیدس اسہ سیاسی سرخیل اسے نا
دروشم اٹ ہم بلوچ قومی تحریک نا جہدٹی اسہ زنداوین اس کڑزک، اونا شاعری ٹی اونا ڈیہہ وڈغارنا
زیبا غارنگ آتون اوار اوار مزاجتی سرحال آک بھاز گیشتر نظر بریرہ، اوندہ بیرہ تینا شاعری نا
سرحال ۽ ہموخت ناساڑی حالیت آ آدینک جوڑ کرے بلکہ اونا شاعری ٹی دشت نا قدرتی ماحول،
گٹ وتلار، ہورہ گروک، مش و دیامان نازکر زیبا و رنگ اسے ٹی ننے دو بریک۔

ادایوبی ظلم زور کی نا خلاف نہ بیرہ ادب نا پڑ ۽ تینا جہد کن گچین سر پند مس، بلکہ اوسیاست و صحافت نا
سنگرٹی ہم مزاجتی فکر و نظریہ تو مدام گنڈوک اس، اندا فکر و نظریہ نابابت اٹ ایوبی سرکار اودے جیل
و جولان نا چندی وار بندی ہم کرے،

میر عبدالرحمن کرد نا تعلق شاعر آتا ہموٹولی آن ارے کہ اوفتے کن شیمیر و ادب حسن و زیبائی تون
ادارتینا قوم و مخلوق نا دودور بیدگ و احساس و شعورے درشان کنگ نا اسہ بھلو وسیلہ سے ہر قوم
پرست آ شاعر آن بار کرد صاحب ہم اقدار و دوداتے تینا شاعری نا موضوع جوڑ کرینے ولے اونا
جوانی اونا حب و واہگاں تون اوار اونا خلوص و تینا موضوع تون راستی و سچائی و تینا خوارنگا مخلوق تون
سنگتی ۽ نشان ایتک“ (سنی، 2015ء، 205)

سامراج	نا	دور	باری	اسکہ
ظلم	نا	تا	تہاری	اسکہ
جور	زور کی	و	خوری	اسکہ
جبر	نا	قانون	جاری	اسکہ

(کرد، 1996، 94)

واہم دامر مجاہدنا فکر و نظریہ تینا وطن تون آخردم اسکان سوگوسلیس۔

میر گل خان نصیر

بلوچ تاریخ نوشتوک، پنی زائکار مزاحمتی ادب نامیر کاروان، سیاسی ادبی وصحافتی پڑا مزاحمتی فکر و نظریہ ترقی پسند سوچ آتیان ہمپوک ملک الشعراء میر گل خان نصیر ناشمار اردو بلوچی و براہوئی زبان ناسرخیل نوشتوک آتیٹ حساب مریک، او تیوی زندنا بھلونخ اس جیل وزندان ٹی تے تدینگا، انداسبء کہ اونا تیوی نوشت ناکل آن بھلونخ جیل وزندان آتے نوشته مرسمس۔ دُن تو میر گل خان نصیر نامزاحمتی ادب ناکل آن بھلونخ بلوچی زبان مرسمسونے، ولے اونا رزمیہ مثنوی جنگی داستان ”مشهدنا جنگ نامہ“ براہوئی زبان اٹ براہوئی اکیڈمی ناکنڈان 1981ء ٹی شینک مس میر گل خان نصیر نہ بیرہ اس قوم پرست اور اہشون اس نس بلکہ اواسہ سوشلسٹ نظریہ تون ہم ہمگر نچ اس، اندا خاطر ان اونا نوشت بلوچ قومی تحریک نابابت اٹ وطن دوستی، قوم دوستی، انسان دوستی نا جوزہ خاک پاش خننگرہ۔

”میر گل خان نصیر اسے ترقی پسند اوشاعر اس نس او فک برطانوی سامراج ناخلاف غازی وشہید آتا گچین او انداز اسے ٹی نوشت نا زبان تسونے ہرا کہ آجوتی نا جنگ اٹ مون مون اٹ مسونو، اوتینا نظم اسے ٹی خان محراب خان شہیدء داوڑ نازیفک

خان	شہید	ء	خان	شہید
افسوز	افسوز		لکھ	ارمان
نن	مرین	بے	کن	قربان
غازی	خواجہ		محراب	خان

(بیدار، 2014، 111)

میر گل خان نصیر ناہر کتاب ناشاعری ناچاچء ہلین تو او ٹی ننے صرف مزاحمتی رنگ آک دو بریرہ۔

امیر الملک مینگل

براہوئی شاعریء اسے پوسکنو فکر و درو شمس اس ترک آخواجہ امیر الملک مینگل نا شاعری ٹی
 نہ بیرہ پوسکنو فکر و رجحان آتارنگ خننگ اک بلکہ او نا شاعری تینا دور ناسٹ نماہندگی ء ہم کنگ نا
 لائی ء تخک، اوفک ملک الشعراء میر گل خان نصیر نارہشونی ٹی علم و ادب نا پڑ آتینا شاعری نا بنائے
 کرے، او میر گل خان نصیر نا پدین آسینا ٹی رُ دنگ نا سبب آن او نا شاعری ٹی ہم ترقی پسندانہ سوچ
 و فکر تون او ار مزاجتی رنگ گیشتر نظر بریک۔ سخن اٹ امیر تینا دور ناہمونماہندہ شاعر آتے ٹی حساب
 مریک کہ او براہوئی غزل نارنگ ء فنی و فکری بابت اٹ اسے پوسکنو فکر اسے تون واجب کرے۔
 امیر الملک مینگل نا تیوی شاعری نا سر حال بلوچ قوم نا بزگی، بلوچستان نا سیاسی آدر و شمس، قبائلی و سرداری
 نظام اٹ بلوچ قوم نا بد حالی و ظالم قوت آتا بر خلاف سوچ و فکر آتیا تالان خننگرہ۔

بس کلاشکوف خواری بھاز مس
 ہرا ارا ٹی آہ زاری بھاز مس
 تین پہ تین اسنہ دشمن مدام
 داسہ مری تار پہ تار بھاز مس

(سنی، 2015ء، 85-86)

کھٹیا۔

براہوئی ترقی پسند شاعری ناہرا رجحان کہ بابو عبدالرحمن کرد شاعری آن در شان مریک او ناہم عصر سنگت نادر قمبرانی ترقی پسند شاعری ۽ تینا نوشت و فکر آن زیبائی اس بشک و دارحجان کن تالانی نا کسرک ملنگرہ اندارداٹ امیر الملک مینگل نا شاعری ۽ ہم دا آشوبی دور نا شاعری پانگ مریک او نا در شانی ناوڑ ڈول براہوئی شاعری ٹی نو یکل ۽۔ امیر جتا جتا سرحال آتے تینا شاعری نا زیبا نشت و زینت یک، داہموزمانہ ہرادے ”سرد جنگ“ نا دور ہم پانگ اک ہرائی ہڑتو ما سپر پاور (برطانیہ، امریکہ) ملک آک اسہ ایلوئے شیف نشان منگ نا کوششت آتے ٹی اسرہ اونیت آ افغانستان او فتنے کن جنگ نامیدان جوڑ مس او بلوچستان و افغانستان آن خوک منگ ناسوب آن دا جنگ نا بھاز گواچی مس انتے کہ عالمی سامراجی قوت آک دا خطہ ۽ اسلحہ خان پُر کریر ہندا کان امن ایمنی نا” گوگو“ بال کرسا مہنا امیر الملک مینگل فن کار او نوشتو کسے نا حیثیت اسلحہ نا تالانی اوغانستان جنگ آن پد بلوچستان ٹی اسلحتون او اور او ار نشیات نا بنگ ۽ اسہ پوسکنو عذاب کسے نارداٹ ہراختا سر پند مس واو فتنے تینا شاعری ٹی داوڑ در شان کرے۔

کتاب آک

- بیدار، عبدالقیوم، (2014ء) براہوئی نسائی ادب کا تحقیقی و تنقیدی مطالعہ، براہوئی کیڈمی کوئٹہ۔
سنی، ڈاکٹر لیاقت، (2015ء) براہوئی شاعری، راہشون ادبی دیوان (رجسٹرڈ) بلوچستان۔
صابر، عبدالرزاق ڈاکٹر (2003ء) سہ ماہی دے ٹک مارچ، اپریل تا جون، براہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ۔
کرد، عبدالرحمن (1996ء) شف گروک، براہوئی اکیڈمی کوئٹہ۔
قمبرانی، نادر (1992ء) شترہ و گروک، براہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ۔